

Infociche voorbeeldpraktijken kunsteducatie & publieksbemiddeling in Brussel

Project/werking:

Jong geleerd, oud gedaan

Organisator(en)/instelling(en):

Seniorencentrum Brussel

Contact:

Seniorencentrum Brussel - Leopoldstraat 25, 1000 Brussel

Kris De Smet – kris.desmet@seniorencentrum-brussel.be - T. 02 210 04 60

Datum:

Korte omschrijving:

Zoeken naar georganiseerde kunstbeleving voor ouderen waarbij de schotten tussen het museum, de bibliotheek, literatuur en muziek opgehaald worden en generatiewissels in de kunstproductie juist gehanteerd worden om naar de wisselende samenleving te kijken.

Jong geleerd, oud gedaan... Over de paradoxen van educatie, leeftijd en ouder worden, de dynamiek in de kunstzinnige vormgeving en generatieconflicten. Maar kan educatie de kunstbeleving volgen?

Toelichting bij het project/de werking op de studiedag 'Publiek en cultuur in Brussel' – 13/12/2006 – Flagey:

Kris De Smet

Iedereen wordt ouder. De jongeren van vandaag worden ook ouder, maar ze zullen senior zijn in een andere samenleving dan de ouderen van nu. De ouderen van vandaag waren ook jong in een andere samenleving. Is kunsteducatie anders naargelang de leeftijd van het publiek? Ik denk het niet: je hebt ook geen 'senioentheater' of 'seniorenliteratuur'. Je hebt enkel slecht of goed theater/literatuur. Wel zijn er een aantal specifieke aspecten aan kunsteducatie voor wie ouder wordt.

Senioren vormen een grote en heterogene bevolkingsgroep

Belangrijk om op te merken is dat het gaat om personen, individuen die behoren tot een brede leeftijdscategorie: vanaf +/- 55 jaar tot 95 à 100. Het gaat om personen die zijn gaan voelen dat ze niet meer thuishoren bij de werkende bevolkingsgroep, maar wel bij een andere groep: een groep die heel veel vrije tijd heeft. Binnen Brussel vormen senioren een grote groep. Uit de telling van de Nederlandstalige identiteitskaarten blijkt dat 45 à 50% van de Nederlandstalige Brusselaars ouder is dan 60 jaar.

Het is een zeer diverse groep: het gaat zowel om personen van 80 die heel veel aan kunst en cultuur participeren als over zestigers voor wie een nieuwe wereld opengaat. In de oudste leeftijdscategorieën hebben ze weinig of geen kansen gehad op het vlak van onderwijs. Binnen de grote groep van senioren is er ook een gigantische overspanning in generaties. Wie nu 80 is, is geboren in 1928 en was jong in de periode van Permeke en Van Ostayen. Al heeft Jan modaal daar toen weinig mee te maken gehad. Wie nu 60 is, heeft de oorlog al niet meer meegemaakt...

Leeftijd is niet niets, maar is in het bijzonder geen discriminerende factor. Het is geen goede indicator voor gezondheid, inkomen of cultuurparticipatie.... Daarvoor is het een slecht criterium.

Wie op jonge leeftijd veel romans las, heeft ook vandaag veel kans om Tom Lanoye ter hand nemen. Dingen die je aangesproken hebben in je jeugd, zullen je op latere leeftijd ook aanspreken. Op elke leeftijd kan je alles leren wat je wil...

Tijd

Bij senioren gaat het om mensen die door de tijd gekneed zijn. Ze vragen zich af hoe het komt dat de tijd vliegt als men ouder wordt.... Dat is een belangrijk gegeven in de beleving van kunst en kunsteducatie. Gaat de tijd altijd sneller hoe ouder men wordt? Misschien wel: de maatschappij

verandert en de veranderingen volgen mekaar in een steeds sneller tempo op: de digitale revolutie is nog maar een goede 20 jaar oud. Ook de kunststromingen volgen zich in een steeds sneller tempo op. Oudere mensen hebben hier soms problemen mee. Met de leeftijd kijkt men al eens achterom, waardoor men minder gemakkelijk naar voren zou kijken...

Was het vroeger dan beter? Misschien niet, maar alleszins duidelijker toch wat de kunstuitingen betreft. De zingevingstructuren zijn veel onduidelijker geworden. Maar senioren staan opener dan wat men zou denken en ze leren graag. Het geheugen van de samenleving ligt in deze leeftijdsgroep. Elke senior heeft zijn eigen verhaal, aangevuld met de geschiedenis van de samenleving. Het is een leeftijdsgroep die graag op stap gaat en die graag samen op stap gaat. Heel wat van hen zijn sowieso in het dagelijkse leven alleenstaand.

Kunsteducatie

Kunsteducatie voor senioren betekent dat je je richt op wie al lang gevormd is omdat men bijvoorbeeld in zijn jonge jaren naar de kunstacademie gegaan is. Maar kunsteducatie voor senioren betekent ook dat men zich richt tot wie de misstappen van de educatie uit het verleden nog te boven moet komen en tot wie is blijven steken bij Permeke en Hugo Claus. Binnen de grote groep van senioren worden Breughel en zijn tijdsgenoten zeer geapprecieerd. Ook Hiëronymus Bosch is interessant want prikkelt de fantasie. Maar Jan Frabre ervaart men toch wel als een vreemde gast..... Maurice Bèjart is goed, maar les Ballet C de La B... ?

Er is een generatieverschil, wat anders is dan een smaakverschil. In de kunst en cultuurgeschiedenis is er een stijlbreuk geweest. Er is een *shift* in de artistieke vormgeving die generaties opdeelt. Voor velen is het vanaf de conceptuele kunstuiting veel moeilijker om mee te zijn. Ook de huidige beeldcultuur en de digitale kunstuitingen zijn voor velen echt veraf. Is het een probleem voor de senior zelf? Meestal niet, maar het is wel een bekommernis voor het seniorencentrum. Er dreigt namelijk een dubbele duale samenleving te ontstaan waarbij ouderen in vraag gesteld worden omdat hun inkomen lager is, maar ook omdat ze niet meer mee zijn met bepaalde kunst- en cultuuruitingen. En nog meer dan de kunstenaar is het veleer de media en de politiek die een spiegel vormen voor de samenleving. Willen we dat een grote groep ouderen mee is met de samenleving, dan hebben we daar een opdracht in...

De werking van het seniorencentrum

Bij seniorenwerk is het feit dat er geen publiek te kort is een grote troef. Integendeel, het seniorencentrum kan de vele vragen van mensen voor het organiseren van activiteiten niet volgen. Het seniorencentrum organiseert veel activiteiten in samenwerking met het SMAK, MuHKA, de poëziesomer van Watou enz..... Daarnaast organiseert het seniorencentrum ook activiteiten waarbij artistieke uitingen en instellingen samengebracht worden. Daarbij proberen ze te confronteren: door het publiek kennis te laten maken met iets nieuws/anders en hen daarbij de weg te wijzen.

Voorbeeld 1:

Het Vlaams Radio Orkest heeft een generale repetitie in Flagey met muziek van Victor Ullmann. Ullmann is een Joodse muzikant en componist die in het concentratiekamp, waar hij ook de dood vond, muziek geschreven heeft. Een Duitse orkestleider bracht samen met het Vlaams Radio Orkest de muziek van Ullmann. Dat leidde natuurlijk tot heel wat reflexie... . Daarnaast stelde men zich de vraag of er ook literatuur uit de kampen bewaard gebleven was. Samen met Benno Barnard en Frank De Crits werd er een namiddag georganiseerd rond poëzie uit de kampen. Tenslotte werd ook aan twee auteurs die een concentratiekamp overleefd hadden, gevraagd om een lezing te geven. Deze lezing werd mee georganiseerd door het Vlaams-Nederlands huis De Buren aangezien het om een Nederlandse en Vlaamse auteur ging.

Voorbeeld 2:

Het thema 'Kelten en Gallo-Romeinen' scoort goed bij ouderen. Dat heeft mogelijk te maken met de zingevingsvragen die bij veel ouderen leven. Daarnaast merken we in het uitgeversbedrijf een hausse van uitgaven zoals 'Cesar in Gallië', 'De Romeinen in België', 'enz... Met de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek werd hier rond samengewerkt zodat één van de auteurs in het literair salon aan bod kwam. Aan de hand van het boek werd ook een bezoek gebracht aan het archeologisch museum in Velzeke. Normaal gezien zou er ook een bezoek gebracht worden aan de afdeling Gallo-Romeinen & Kelten in het Museum voor Kunst en Geschiedenis in het Jubelpark, maar dat was toen spijtig genoeg gesloten wegens werken.

Voorbeeld 3

De auteur Hendrik Conscience is voor de oudere generatie een interessant aanknopingspunt aangezien de meesten zijn werk gelezen hebben in hun jeugd of toch minstens van 'De Leeuw van Vlaanderen' gehoord hebben. Het seniorencentrum heeft één van z'n werken 'Een verwarde zaak', dat zich afspeelt tussen Zenne en Zoniën, als uitgangspunt genomen voor een project rond literatuur, erfgoed en toerisme. Via een streekvereniging werd een stock herdrukken van dit boek verworven. De senioren hebben het werk gelezen en daarnaast brachten een bezoek gebracht aan het woonhuis van Conscience namelijk het Wiertzmuseum. Daarnaast hebben ze een bezoek gebracht aan de Herisemmolen in Dworp, een papiermolen. Ze hebben er zelf ook papier geschept en vervolgens met een laserprinter een mooi citaat op het papier gedrukt.

Conclusies:

Bij het werken met senioren zijn er een aantal uitgangspunten waar je rekening mee kan houden:

1. probeer vertrouwen te wekken
2. doorbreek de schotten tussen verschillende instellingen
3. vertrek vanuit de eigen capaciteiten of vooroordelen van de mensen die je wil bereiken
4. hanteer een paradox zoals bijvoorbeeld 'ouderen zijn het museum'
5. het gaat om 'samen uit' en dat mag een échte belevenis zijn
6. alles draait om het vermijden van 'jong geleerd, oud gedaan' met de nadruk op 'gedaan'.

Tenslotte nog dit citaat van Bertolt Brecht: "Ouderen zijn net als jonge gasten: je heb er altijd iets mee voor".